

محمد شریفی

نردبان آسمان

پیوست و نمایه‌ها

ویراستار

محمد رضا جعفری

فرهنگ نشر نو

با همکاری نشر آسیم

تهران، ۱۳۹۸

نردبان آسمان

پیوست و نمایه‌ها

فرهنگ نشر نو تهران، خیابان میرعماد، خیابان سیزدهم (شهید چنتی)،
پلاک ۱۳ - تلفن: ۸۸۷۴۰۹۹۱

نوبت چاپ اول، ۱۳۹۸
شمارگان ۱۱۰۰ نسخه
لیتوگرافی سحر گرافیک
چاپ غزال
ناظر چاپ بهمن سراج

همه حقوق برای فرهنگ نشر نو محفوظ است

فهرست کتابخانه

- سریه شریفی، محمد، ۱۳۴۵ -
عنوان و پدیدآور: نردبان آسمان / محمد شریفی؛
ویراستار: محمدرضا جعفری
مشخصات: تهران: فرهنگ: نشر نو، ۱۳۹۸
مشخصات ظاهری
شابک دوره: ۱۰۳ - ۴۹۰ - ۶۰۰ - ۹۷۸
ج ۱: ۸ - ۱۰۴ - ۱۰۰ - ۶۰۰ - ۹۷۸
ج ۲: ۵ - ۱۰۵ - ۴۹ - ۶۰۰ - ۹۷۸
فیبا وضعیت فهرست‌نویسی
مندرجات ج ۱: گزارش کامل متن به نثر ج ۲: پیوست و نمایه‌ها
موضوع نثر فارسی - قرن ۱۴
Persian prose literature -- 20th century
مولوی، جلال‌الدین محمد بن محمد، ۶۰۰ - ۶۷۰ ق.
مثنوی - اقتباس‌ها
Masnavi - Adaptations 1207 - 1273.
شعر فارسی - قرن ۷ ق.
Persian poetry - 13th century
شناسه افزوده جعفری، محمدرضا، ۱۳۲۸ -، ویراستار
۱۳۹۸ ن ۴ / ۹ ر / ۸۳۴۹ PIR
رده‌بندی دیویی ۸ / ۶۲ فا ۸
کتابشناسی ملی ۵۵۱۶۷۰۹

مرکز پخش آسیم
تلفن و دورنگار ۸۸۷۴۰۹۹۲-۴
فروشگاه اینترنتی www.nashrenow.com

تماس با مؤلف nicomachus40@yahoo.com

فهرست

مجلد دوم

۱	پوست (سینه تنها و تمثیلات مثنوی)
۳۷۷	کتابنامه
۳۸۳	نمایه پیشینه قصه‌ها و تمثیلات مثنوی (نامهای خاص)
۳۹۹	نمایه آیات
۴۰۹	نمایه احادیث و اخبار و روایات
۴۲۳	نمایه موضوعی
۵۲۷	فهرست تفصیلی مثنوی

سخنی با خواننده

بخش اعظم به شاید قریب به اتفاق) قصّه‌ها و حکایاتی که مولانا در مثنوی آورده است برگرفته از منابع سابق بر او یا امثال سایر و قصّه‌های عامیانه است و فقط بخش کوچکی از آنها ظاهراً از خود اوست که شاید با تحقیق بیشتر در کتابها مأخذ برخی دیگر نیز روشن شود.

مولانا به قصّه راجعیت چون ظرف و ابزاری برای فهماندن مقصود خود می‌نگریست. بنا بر این از اساطیر، قصّه‌ها و تمثیلهای برخی را که به کارش می‌آمده انتخاب و نقل کرده است و گاه آنها را به‌سوربر که نزدیک‌تر به مقصود او باشد تغییر داده است: بعضی را کوتاه کرده و بعضی را شاخ و برگ داده. برخی از آنها را چنان تغییر داده که به‌سختی می‌توان اقتباس آنها را از مأخذ اصلی تشخیص داد. اگرچه در بعضی موارد تغییرات اندک است، به‌جرات می‌توان گفت که کمتر قصّه و حکایتی در مثنوی هست که مطلقاً بی هیچ تغییری از مأخذی مشخص نقل شده باشد. او گاه با درهم آمیختن روایات مختلف از یک داستان، داستانی نو پدید آورده و گاه با ان‌بندی و نتیجه‌گیری قصّه‌ای را تغییر داده است تا با مقصودش همساز شود. به قول یکاکسن «مولانا بسیار وام‌ستانده است اما کمتر دینی بر گردن دارد؛ هرچه را به‌دست آورد از آن خود ساخته است.»

بی‌تردید بدیع‌الزمان فروزانفر علاوه بر فضل تقدّم، بیشترین سهم را در یافتن و گردآوری و معرفی مأخذ قصص و تمثیلات مثنوی دارد — هرچند که پس از او پژوهشگران دیگر مواردی را به یافته‌های او افزوده یا مواردی را اصلاح کرده‌اند. فروزانفر در کتاب مأخذ قصص و تمثیلات مثنوی برخی از قصّه‌ها را (اعمّ از فارسی و عربی) نقل کرده و برخی دیگر را نشانی داده است تا جویندگان بتوانند به آنها مراجعه

کنند. به هر حال باید توجه داشت که در بسیاری موارد نمی‌توان حکم قطعی داد که روایت یا روایاتی که به‌عنوان مأخذ مولانا ذکر شده‌اند یقیناً مأخذ او بوده‌اند زیرا شاید همان داستان برگرفته از امثال سایر یا داستانهای رایج عامیانه یا کتاب یا روایتی دیگر بوده باشد که هنوز کسی آن را نیافته است. بنا بر این هر جا که صحبت از منبع و مأخذ مولانا در ذکر قصه یا تمثیلی می‌شود باید این احتیاط را در نظر داشت.

آنچه در این پیوست می‌آید عمدتاً مبتنی بر کتاب مأخذ قصص و تمثیلات مثنوی است که اول بار در ۱۳۳۳ شمسی منتشر شد و البته یافته‌های جدید نیز بر آن افزوده و موارد اصلاحی در آن اعمال شده است. همچنین آنچه را که در طی سالهای پس از انتشار این کتاب به این پژوهشگران یافته‌اند با نام و نشان آنها در اینجا گرد آورده‌ام. افزون بر این خود من نیز در سالهایی که مشغول تألیف کتاب زبدان آسمان بوده‌ام مأخذی را یافته‌ام که در اینجا آورده‌ام با این توضیح که هر جا که منبعی ذکر شده اما مأخذ و یابنده آن نیامده است، از یافته‌های من است.

قصه‌هایی که پیشینه داستانهای مثنوی به‌شمار می‌روند به‌صورت کامل در این پیوست نقل شده‌اند؛ به چند دلیل.

اول آنکه، بنا به توضیحی که در بالا آمد، تغییراتی که مولانا در حکایات و داستانهای برگرفته از سایر مأخذ داده است روشن‌گر مقصود و مراد اوست و خواننده می‌تواند با مقایسه روایت اصلی داستان با آنچه مولانا آورده است و با توجه به تغییراتی که وی در آنها داده است، راه به مقصود مولانا ببرد؛

دوم آنکه، با آوردن اصل داستانها، خواننده علاقه‌مند ذرات جستجوی کتابهایی که دسترسی به برخی از آنها به‌راحتی میسر نیست فارغ می‌شود. سوم آنکه، خواندن این قصه‌ها و روایتهای مختلف آنها، قطعاً اثر از ارتباطشان با مثنوی، جالب و آموزنده است.

در مورد منابع فارسی عین قصه‌ها از منبع اصلی که در پانویست ذکر شده نقل گردیده است با این توضیح که واژه‌های دشوار و عبارتهای عربی یا آیات و احادیثی که ضمن قصه‌ها آمده در پرانتز معنی شده است تا خواننده نیازی به جستجو نداشته باشد. در مورد منابع عربی مأخذ اصلی کتاب احادیث و قصص مثنوی بوده است که تلفیقی از دو کتاب فروزانفر یعنی مأخذ قصص و تمثیلات مثنوی و احادیث مثنوی است که به کوشش حسین داودی تنظیم شده و بخشهای عربی آن به فارسی ترجمه شده است. در

این پیوست اصل روایات عربی نیامده بلکه ترجمه آنها آمده و هر جا که برای ترجمه روایت عربی مأخذی ذکر نشده، اساس آن مبتنی بر ترجمه حسین داودی است ولو با ویرایش و حک و اصلاح فراوان. موارد انگشت شماری هم مستقیماً از اصل کتابهای عربی ترجمه شده است.

روایت‌هایی را که بسیار شبیه یکدیگر بوده‌اند بر شمرده‌ام اما غالباً فقط آنها را که به روایت مولانا نزدیک‌تر بوده است آورده‌ام.

در نقل داستانها به رسم الخطّ منبع پایبند بوده‌ام مگر در مواردی که بدخوانی ایجاد می‌کند؛ نظیر چسبیدن «به» به واژه.

شماره‌هایی که ذیلاً در ابتدای هر قسمت آمده است مطابقت دارد با شماره‌هایی که در متن گزارش ثانوی معمولاً در پایان عنوانها در میان قلاب [] آمده است.

م. ش.

پاییز ۱۳۹۷

www.ketab.ir